

PETER LABANC

A Jekelfalviak története a 15. század elejéig*

Nem volt rendhagyó jelenség a középkori Magyarországon, hogy a király jóindulatának köszönhetően városi lakosok is szerezhettek nemesi jogon földbirtokot. Ez történt Jekelfalva uraival is: 1282-ben IV. László Gölnicbánya és a Hernád folyó között egy elhagyott és lakatlan erdőt adományozott Jakul gölnicbányai polgárnak. Az adomány egyszerre nemesítésnek is felfogható, mivel a tárgyalat terület az ekkor kelt oklevél megfogalmazása szerint ugyanolyan joggal került Jakul tulajdonába, amellyel az ország nemesei is birtokolják földjeiket.¹ Az újonnan alapított falu, amelynek ugyancsak Jakul lett a neve, a Gölnic jobb partján, a Hernád torkolatától nem messze terült el. A később már Jekelfalvának nevezett település a család székhelyévé vált, és ebből a névből jött létre a család neve (Jekelfalva urai, Jekelfalussy) is.

Jekelfalva birtokosai nem ismeretlenek a szakirodalomban. A kutatók eddig inkább a család korai történetére – a 13. és 14. század fordulójára – fókuszáltak, a későbbi időszakot csak érintőlegesen tárgyalták. E munkákat számos pontatlanság terheli.² Az első, aki a család 14. századi történetét a források alapján igyekezett bemutatni, Lukáš Jáchim volt.³ Tanulmánya munkám készítése idején jelent meg. Ennek ellenére nem láttam feleslegesnek, hogy néhány hónapon belül hasonló témában tanulmányt jelentessen meg, mivel mindketten más-más következtetéseket vontunk le. A jobb érthetőség kedvéért ezekre a jegyzetekben utalok.

* A tanulmány elkészítését a VEGA 1/0162/16. és a Grant TU 1/TU/2015. számú pályázatok támogatták.

¹ „silvam nostram desertam et inhabitabilem a Gulnychbana incipiens usque ad fluvium Harnad ... comiti Jakul ... dedimus ... eo modo eaque libertate, sicut nobiles regni nostri possessiones tenere et habere consueverunt”. Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke I–II. Szerk. Szentpétery Imre és Borsa Iván. Bp., 1923–1987. (a továbbiakban: Reg. Arp.) II/2–3. 3162. sz.

² Nagy Iván: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal I–XII. kötet. Pest, 1857–1868. V. 327–329.; Hajnóci József: A szepesi bányavárosok története (A Szepesmegyei történelmi társulat millenniumi kiadványai VII. kötet). Lőcse, 1903. 69–70.; Peter Sedlák: Dejiny farnosti a kostola sv. Antona opáta v Jaklovciach [A jekelfalvi Szent Antal apát-plébánia és templom története]. Putovanie za duchovnom po Gotickej ceste. Szerk. Lenčíš Štefan, Filip Tomáš. Košice, 2012. 86–91.

³ Lukáš Jáchim: Páni z Jakloviec v 13. a 14. storočí [A Jekelfalviak a 13. és 14. században]. Montánna história. Ročenka o dejinách baníctva a hutníctva, 7 (2014) 88–119.

A család történetére vonatkozó források szétszóródása jól tükrözi a családi vagyon birtoklástörténetének bonyolultságát. A Jekelfalviak saját, a Magyar Országos Levéltárban őrzött levéltári fondjában (Jekelfalussy) 33 középkori oklevél található, nem csekély részük – különösen a 13–14. századiak – másolatban maradtak fenn.⁴ Témánk szempontjából sokkal értékesebb levéltári gyűjtemény a Bárczay család levéltára, amely ma a Szlovák Nemzeti Levéltárban, Pozsonyban érhető el. Ezt a második világháború alatt még Budapesten, a Magyar Országos Levéltárban őrizték, ahol a középkori oklevelek a Diplomatikai Levéltár (DL) 83127. és 84254. közötti jelzeteit foglalták el. Ma ehelyütt csupán a dokumentumok fényképmásolatai találhatók, mivel a levéltár időközben Szlovákiába került. A harmadik fond, amely számottevő Jekelfalviakhoz köthető forrásanyagot tartalmaz, a Máriaassy családé (Máriaassy család levéltára, Vegyes iratok), amely ugyancsak az Országos Levéltárban kutatható. Bár a Jekelfalviak történetére vonatkozó kutatás alapját kétségtelenül ez a három levéltári egység képezi, pusztán ezek vizsgálata mégsem elegendő, mivel más helyeken, szétszórtan is számos releváns forrást gyűjthetünk össze.

A család genealógiája a 15. század elejéig

A családra vonatkozó első említés az 1282. évi adománylevélből való, amely azonban Gölnici Jakulról közelebbi családi összefüggést nem kínál. Csak egy 1313. évi oklevélből tudjuk meg, hogy apját Miklósnak nevezték. Ez a szepesi káptalan által kibocsátott oklevél, amely az egykori adománys és fiai kérésére átírja IV. László említett adományát, egyszerűen Jakul utolsó biztos említése.⁵ Halálának időpontját nem

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: DL) 26 700–26 732.

⁵ Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I–II. Szerk. Vincent Sedlák. Bratislavae, 1980–1987. (a továbbiakban: RDSL) I. 1148. sz. – Sedlák ugyanezt az oklevelet megjelentette helytelen, 1303. dec. 9-i kelettel is (RDSL I. 253. sz.), egy újkori egyszerű másolat (DL 104780.) után. A dátum emiatt tévesen szerepel a következő publikációban: Peter Labanc: Vývoj šľachty na Spiši do začiatku 14. storočia [A nemesség fejlődése a Szepességben a 14. század elejéig]. Trnava–Kraków, 2013. 102. – L. Jáchim: i. m. 95. az 1313. évi oklevelet tévesen tartja az 1303. évi megerősítésének, mivel az előbbi tartalma és formulái erre egyáltalán nem utalnak.

ismerjük: 1325-ben csak közvetett említésével találkozunk,⁶ 1328-ban ugyanakkor már bizonyosan nem élt.⁷

Az 1313. évi oklevélben tűnik fel először Jakul három fia, Jakab, Máté és Domokos. Mivel sorrendjük a forrásokban állandó, a legidősebbnek Jakabot tarthatjuk, ő is halt meg a legkorábban, valamikor 1328⁸ és 1336⁹ között. Családjáról már csak halála után hallunk: 1336-ban említik özvegyét, Marust és három gyermeküket, Klárát, Jakabot és Lőrincet.¹⁰ Marus (Mária) nemesi családból, a Perényiek közül származott.¹¹ Az ezt igazoló 1342. évi oklevél rá vonatkozó meghatározása nem egyértelmű, mert apját egy saját faluja nevéből képzett ragadványnévvel illeti (*Marus filia Perrini de villa Perrini*). E személyt Engel Pál Perényi Orbánnal azonosította,¹² de szóba jöhet fia, Miklós is, aki a Perényiek szepesi ágát alapította.¹³ Az időviszonyok miatt mégis inkább Engel azonosítása a valószínűbb.

Idősebb Jakab leányát, Klárát 1336 után többször már nem említik.¹⁴ Hasonlóképpen keveset tudunk Jakab nevű fiútestvéréről,¹⁵ akinek 1342 után már csak a fia, Miklós tűnik fel, és ő is csak egyszer, 1380-ban.¹⁶ Annál több forrás tájékoztat ugyanakkor a harmadik testvéréről, Lőrincről, aki több mint hat évtizeden át, 1336-tól 1399-ig folyamatosan szerepel az oklevelekben.¹⁷ Családi viszonyairól is többet tudhatunk meg, mint testvérei esetében. 1400-ban bekövetkezett haláláig a forrásokban két feleségéről értesülünk: Annáról (1388)¹⁸ és Erzsébettről (1395-ben néhai).¹⁹ Később, 1409-ben viszont, amikor Ragyóc, Brutóc és Orlóc osztályára került sor, az egyik oldalon Lőrinc özvegyeként Anna állt.²⁰ A látszólagos ellentmondást egyféleképpen lehet feloldani: Erzsébet volt Lőrinc korábbi felesége, míg Anna a későbbi. A házasságkötések idején azonban nem lehet pontosan meghatározni. Erzsébet bizonyosan 1351 előtt született, mert ebben az évben az apját, Harakóci Helbrandot már néhaiként említik.²¹ Mivel fiútestvérei, Péter

(1344/1345), Pál (1347/1348) és János (1348/1349)²² születési éveit hozzávetőlegesen meg tudjuk állapítani, feltehető, hogy Erzsébet valamikor 1344 előtt, esetleg 1346 körül született. Persze azok alapján, hogy Helbrand 1304-ben már felnőttként szerepel,²³ akár 1344-nél korábbi időpont is elképzelhető. Lőrinc második felesége, Anna az 1330-as években születhetett. Erre abból lehet következtetni, hogy 1351-ben az apja után őt illető birtokjogok eladása ügyében önállóan lépett fel, ami miatt feltételezzük, hogy már nagykorú volt: bizonyára erre, illetve egyúttal fiatal korára utal az ekkor használt *nobilis puella domina* kifejezés is.²⁴ Jekelfalvi Lőrinc a források szerint öt gyermeket nemzett: Miklóst (eml. 1383–1445),²⁵ Pétert (1390–1391),²⁶ Jánost (1390–1439),²⁷ Zsófiát (1406)²⁸ és Margitot (†1417 előtt).²⁹ Közülük csak az 1406-ban még bizonyosan kiskorú Zsófiáról állapíthatjuk meg, hogy Annától született.

Jakul második fia Máté volt.³⁰ Jakabbal ellentétben ő idősebb kort élte meg, mert még 1375-ben is a Perényiekkal pereskedett.³¹ Ezután a forrásokban már csak közvetve, leszármazottai nevében említik. Feleségét nem ismerjük, de legalább négy gyermekét azonosíthatjuk. Az első Margit volt, aki a Sáros megyei Sztankahermányi Tót Péterhez ment nőül.³² 1359-ben már özvegyként perelte mostohafiát, Lőrincet a hozománya miatt.³³ Özvegyi állapota legalább negyvenöt évig tartott.³⁴ Margitnak egy fia született, Miklós.³⁵ Máténak emellett volt három fia is: Miklós (†1371 előtt),³⁶ Péter (1377–1389)³⁷

²² „predicti Petrus septem, Paulus quatuor et Iohannes trium annorum pueri existere videbantur”. DL 39667.

²³ RDSI I. 187. sz.

²⁴ DL 60 266.

²⁵ DL 83 399., DL 60 769. – *L. Jáchim*: i. m. 96. első említésként az 1391. évet szerepelteti.

²⁶ DL 60 457., kiadása: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–XI. Szerk. Georgius Fejér. Buda, 1829–1844. (a továbbiakban: Fejér) X/1. 723–724. – *L. Jáchim*: i. m. 96. csak az 1391-ből származó említést ismeri.

²⁷ DL 60 457., DL 60 759. – *L. Jáchim*: i. m. 96. szerint Jánost csak 1391-ben említik.

²⁸ DL 83493. – *L. Jáchim*: i. m. 96. nem ismeri őt.

²⁹ ZsO VI. 184. sz.

³⁰ A neve a forrásokban több alakban is előfordul: *Matheus* (RDSI I. 1148. sz.), *Mathias* (DL 83 199.), *Mathius* (DL 96378.). Mivel először és egyben leggyakrabban az első alak szerepel, ezért a dolgozatunkban Mátéként említjük.

³¹ „Mathiam filium Iekul”. DL 83 340. – *L. Jáchim*: i. m. 96. utolsó említését 1374-ből ismeri.

³² „nobilis domine Margarethe filie Mathius de Iekelfalua, relicte predicti magistri Petri dicti Touch de Herman” (DL 96 378.), „nobilis domine Margaretha vocate, relicta[!] Petri dicti Toth ac Nicolai filii eiusdem de Kyshennyng” (DL 42 832.).

³³ Fejér IX/3. 86–89.

³⁴ DL 42 832. – *L. Jáchim*: i. m. 96. csak a Margitról szóló említést ismeri 1360-ból.

³⁵ „nobilis domine Margaretha vocate, relicte Petri dicti Toth ac Nicolao filio eiusdem de Kyshennengh”. MNL OL Diplomatai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF) 261649.

³⁶ Fejér IX/4. 351–352.

³⁷ DL 60 372., ZsO I. 868. sz. – Péter életidejének meghatározását Szécsi Miklós országbírónak 1383. évi oklevele nehezíti meg (DL 83 399.), amelyben özvegyét említik. Két hónappal később, 1383. máj. 8-án ugyanakkor az országbíró, mikor a Perényiek és a Jekelfalviak perét elhalasztotta, utóbbiak között ugyanezt a Pétert, Máté fiát mint életben lévő személyt említi. – *L. Jáchim*: i. m. 96. szerint az oklevelek 1381 és 1415 között említik, de

⁶ DL 2393.

⁷ „Iacobus et Mathias, filii quondam comitis Iekul de Gylnich”. DL 83199.

⁸ DL 83199.

⁹ DL 83212.

¹⁰ „domina Marus relicta Iacobi ... cum pueris suis videlicet Clara, Iacobo et Laurencio”. DL 83 212.

¹¹ „domina Marus filia Perrini de villa Perrini relicta Iacobi filii Iekul”. DL 60241., kiadása: Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Adegavensis. Szerk. Nagy Imre, Tasnádi Nagy Gyula. Bp., 1878–1920. (a továbbiakban: AO) IV. 181–182.

¹² Engel Pál: Középkori magyar genealógia. In: Magyar középkori adattár. Arcanum Digitéka, CD-ROM. Bp., 2001. (a továbbiakban: Engel: Genealógia), Perényi 1. tábla: nyalábi ág.

¹³ Engel: Genealógia, Perényi, 3 tábla: rihnoi ág.

¹⁴ DL 83 212.

¹⁵ DL 60 241., kiadása: AO IV. 181–182. sz.

¹⁶ „Nicolaus filius Iacobi de Iekulfalua”. DL 83 369. – *L. Jáchim*: i. m. 96. ennek a Jakabnak a fiát nem ismeri.

¹⁷ DL 60 484. – *L. Jáchim*: i. m. 96. szerint a forrásokban 1398-ig szerepel.

¹⁸ „domina Anna vocata consors Laurencii filii Iacobi de Iekelfalua”. DL 60435.

¹⁹ „nobilis domine Elizabeth vocate filie predicti Helbrandi consortis eiusdem Laurencii filii Iacobi de Iekelfalua”. DL 83449.

²⁰ DL 83 519., Zsigmondkori oklevéltár I–XIII. Szerk. Mályusz Elemér, Borsa Iván, C. Tóth Norbert, Neumann Tibor, Lakatos Bálint, Mikó Gábor. Bp., 1951–2013. (a továbbiakban: ZsO) II/2. 6677. sz.

²¹ DL 39 452.

és Tamás (1383–1388).³⁸ Fiágon Máté ága valószínűleg a 14. század végén halt ki, mivel három fiának egyetlen utódját sem sikerült azonosítani.

Jakul legkisebb fia, Domokos is magas kort ért meg, mivel 1313. évi első említésétől³⁹ haláláig közel hatvan esztendő telt el. 1372 áprilisában vallomást tett a gölnicbányaiakkal szemben folytatott perben,⁴⁰ ez év októberében viszont már nem élt.⁴¹ Feleségét nem ismerjük, de tudjuk, hogy neki is legalább négy gyermeke volt – Irma nevű leánya, valamint István, Miklós és Lőrinc nevű fiai. Leányát csak egy forrás említi, amelyből kiderül, hogy egy gölnicbányai polgár, Declinus fia Ulrik felesége volt.⁴² István a forrásokban csak apja halála után, az 1372–1379 közötti években tűnik fel.⁴³ Hamarosan valószínűleg meghalt, mivel neve később nem szerepel és leszármazottait sem ismerjük. A 14. század hetvenes éveitől adathozható Domokos másik fia, Miklós (1376–1398),⁴⁴ aki kétszer nősült: első feleségétől, Dorottyatól⁴⁵ két fia született, László és János (mindkettő 1390–1391),⁴⁶ a másodiktól, Klárától (Mocsolyai Miklós leányától) Dorottya nevű leánya.⁴⁷ Végül Domokos fiainak sorát Lőrinc zárja, aki miatt 1383-ban testvére, Miklós tiltakozott a gölnicbányaiak ellen.⁴⁸ Utolsó említése Zsigmond király 1392. évi tanúsítványából származik, amelyből kiderül, hogy Domokos fiai, Miklós és Lőrinc törökellenes hadjáratban vettek részt.⁴⁹

1282-től a 15. század elejéig sikerült összeállítani a család öt nemzedékének leszármazását. Ebből az időszakból Miklósnak, a család első ismert ősenek huszonöt közvetlen utóda ismert (lásd az 1. ábrát). A család alapítójának mégsem Miklóst, hanem fiát, Jakult tartották, hiszen ő szerezte meg 1282-ben azt a később róla elnevezett birtokot, amelyről a család a nevére eredeztette, és őhöz volt köthető egyszerűen a család nemesi állapota is. Jakul huszonnégy utódja közül hat nőt találunk.

A Jekelfalviak körében nem a hagyományos családi nevek voltak jellemzőek, mint más környékbeli családokban (például Lomnic birtokosainál a Rikolf vagy a Görgeieknél az

a jászói konvent 1415. évi oklevelében csak az özvegy, Csécsi Anna tűnik fel (ZsO V. 76. sz.).

³⁸ DL 60 406., DL 60 442.

³⁹ RDS I. 1148. sz.

⁴⁰ Fejér IX/4. 683–684. sz.

⁴¹ „Stephanum filium Dominici in quem presens causa mortuo eodem Dominico patre suo...”. DL 83 335. – *L. Jáchim*: i. m. 96. szerint Domokos 1374-ben még élt.

⁴² DL 83 199.

⁴³ DL 83 335., DL 60383. – *L. Jáchim*: i. m. 96. csak 1372-ből származó említését ismeri.

⁴⁴ DL 60 364., Fejér X/2. 617–618. – *L. Jáchim*: i. m. 96. Miklósról csak 1377–1398 közötti említéseket ismer.

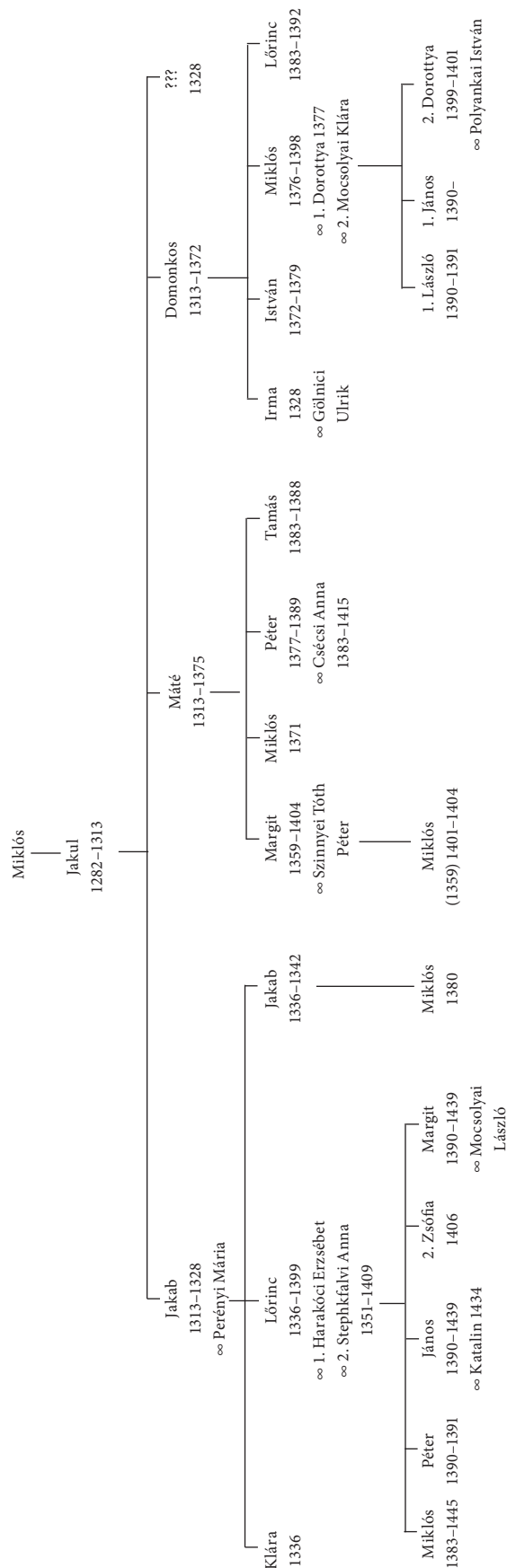
⁴⁵ „nobilis domina Dorothea vocata consors Nicolai filii Dominici de Iekulfalua”. DL 83 354.

⁴⁶ DL 60 457., kiadása: Fejér X/1. 723–724. – *L. Jáchim*: i. m. 96. csak 1391-ből származó említését ismeri.

⁴⁷ Fejér X/2. 705–706. – *L. Jáchim*: i. m. 96. őt a családfán nem szerepelteti.

⁴⁸ DL 60 412.

⁴⁹ Fejér X/2. 48–49. Egy pontatlan másolatot publikált az eredeti oklevél helyett (a kiemelés a tanulmány szerzőjétől): „Nicolaum filium Dominici de Iekulfalua, ac Laurencium, filium eiusdem de eadem”. Vö. DL 60 471.: „Nicolaum filium Dominici de Iekulfalua et Laurencium fratrem eiusdem”. – *L. Jáchim*: i. m. 96. nem ismeri Domokos fia Lőrincet.

I. ábra: A Jekelfalviak genealógiája a 15. század elejéig

Arnold). Ennek ellenére egyes nevek ismétlődése itt is feltűnő: nagyon kedvelt név volt a Miklós, amelyre Jakul apján kívül öt utódja hallgatott (kerekítve 26%-a minden ismert férfi családtagnak). A Jakab is kedvelt keresztnév volt (~16%, Jakult is beleértve, hiszen ez a név a Jakab egyik német megfelelője). Tény, hogy ezek a nevek a vizsgált időszakban divatosnak számítottak. A 14. században az Anjou-ház Szent László-kultusza következtében gyakoribbá vált a László keresztnév használata,⁵⁰ ami a korszak végén a Jekelfalviak genealógiáján is tetten érhető.⁵¹ Érdekes Jakab fia, Lőrinc „Fias” ragadványneve, amelynek jelentése feltehetően ’akinek fiai vannak’. Lőrinc e névhasználata nem rendszeres, de 1378-tól⁵² folyamatosan kimutatható, még halála után is.⁵³ E ragadványnév kialakulása több módon is magyarázható. Jakul unokáinak nemzedékéből Lőrincnek születtek a legkorábban gyermekei, ráadásul a leszármazási táblázatra tekintve látszik, hogy neki volt a legtöbb felnőttkort megért gyermeke. Előzetes, hiányos kutatásaim alapján úgy tűnik, hogy egyedül Lőrinc ága élte meg a 16. századot, a többi Jekelfalvi fiág a 14. század végére kihalt.

A család társadalmi kapcsolatrendszere

A leszármazási táblázat összeállításán túl fontos feltárni azokat az adatokat is, amelyek a család kapcsolatrendszerét vizsgálják meg. Elsősorban a házasságok útján létrejött családi összeköttetések beszédesek, de érdemes azt is megvizsgálni, kik képviselték a Jekelfalviakat pereikben, másfelől kik bízták rá pereik vitelét a Jekelfalviakra. Nem utolsó sorban figyelemmel kell kísérni a „negatív prozopográfiát” is (azaz, hogy a család egy-egy birtokper során kikkel állt szemben), ami ugyancsak utalhat tényleges pozíciójukra.

Bármely családról is legyen szó, a korai időszakban nagyon ritkák a feleségeket és a leányokat megemlítő források, ezért nevük, családi hovatarozásuk, vagy születési sorrendjük feltérképezése nem könnyű feladat. Mégis jó módszert kínál a család konkrét társadalmi pozíciójának meghatározásához. Néhány, a feleségekre és leányokra vonatkozó forráshelyet már az előző fejezetben bemutatam. Ezen a helyen csak összefoglalom ezeket, és kiegészítem néhány megfigyeléssel.

Jakul fia Jakab Máriát (*Marus*) vette nőül, aki bizonyára Perényi Orbán leánya volt. Erről a családról nem szükséges hosszan értekezni, elég annyit megállapítani, hogy Jakab sógora, Miklós sárosi alispán és a Druget család familiárisa volt.⁵⁴

⁵⁰ *Ivan Gerát: Svätí bojovníci v stredoveku. Úvahy o obrazových legendách sv. Juraja a sv. Ladislava na Slovensku [Katonaszentek a középkorban. Gondolatok a szlovákiai Szent György és László képes legendákról]. Bratislava, 2011. 92–93.*

⁵¹ A rá vonatkozó említésekéből, illetve az egymást követő nemzedékek időrendjéből erősen valószínűsíthető, hogy Miklós fia, László 1382 előtt született.

⁵² DL 83 358.

⁵³ ZsO II/2. 6677. sz.

⁵⁴ Fejér VIII/3. 753–755.

Jakab és Mária legidősebb fiának, Lőrincnek két feleségéről szerzünk tudomást. Az elsőről, Erzsébetről tudni lehet, hogy a Szepes megyei Harakóciak közül származott, akiknek családfája a 13. század második feléig vezethető vissza. Erzsébet apja, Helbrand (eml. 1304–1349) Harakóci Fekete Lőrinc fia volt.⁵⁵ Lőrinc második házasságával értékes rokonságra tett szert: Anna ugyanis Stepkfalvi Zonk leánya volt, miáltal rokonságban állt Szepesi Jakab országbíróval, illetve fiával, Jánossal, a későbbi zágrábi püspökkel és kalocsai érsekkel. De távoli rokonságához tartozott László knini püspök, Pál váradi püspök és István esztergomi olvasókanonok is.⁵⁶ E rokoni szálak fontos szerepet játszottak Lőrinc fia, a forrásokban gyakran Jankó néven emlegetett János életében is,⁵⁷ aki 1397-ben éppen az előbb említett István olvasókanonok szolgálatában állt. Ura ekkor azzal vádolta meg őt, hogy ellopta 24 aranyforint értékű palástját. Mikor ennek következtében a királyi ember és a hiteleshelyi tanúbizonyság felkeresték őt jekelfalvi házában, és János kijelentette, hogy a palást nincs nála, Zsigmond király dekrétuma értelmében december 7-ére perbe idézték.⁵⁸ Nem ismerjük e konfliktus kimenetelét, így természetesen nem tudjuk megítélni, János bűnös volt-e vagy ártatlan. Az sem egyértelmű, milyen hatást gyakorolt az ügy karrierjére: minden további forrás ugyanis csak birtokjogi ügyekben említi őt, illetve egy esetben kijelölt királyi emberként tűnik fel.⁵⁹ Felesége, Katalin is csak később bukkan fel a forrásokban, de származásáról nem rendelkezünk részletesebb információval.⁶⁰

Lőrinc unokatestvérének, Domokos fia Miklósnak is két felesége volt. Dorottya származása ismeretlen, Kláráról viszont többet tudunk. Apja, Bálint fia Miklós a Sáros megyei Mocsolyáról (ma Jernye része) származott. A család meghatározó egyénisége volt Miklós testvére, Arnold, aki szepesi lektor és váradi kanonok volt.⁶¹

Jakul fia Máténak három fia született, de csak egyiküknek, Péternek a feleségét ismerjük, aki Csécsről származott.⁶² Házasságuk gyermektelen maradt.

Érdemes megvizsgálni a házassági kapcsolatok másik típusát, nevezetesen amikor a jekelfalvi lányok kerültek át más nemesi családokba. Gölnicbányai Jakul utódjai közül név szerint csak hat nőt ismerünk, noha egyértelműen többen voltak. Jakul ismeretlen nevű lányainak létét egy 1328. évi megjegyzés igazolja.⁶³ E szepesi káptalan által kibocsá-

⁵⁵ RDSI I. 187. sz., DL 39 665.: „Helbrando filius Laurencii dicti Feketeu de Rudna”.

⁵⁶ *Peter Labanc: Die Ahnen und Verwandten des Zagreber Bischofs Johannes von der Zips (1394–1397). Slovakia and Croatia: Historical Parallels and Connections. Ed. Martin Homza, Neven Budak. Bratislava–Zágreb, 2013. 252–253.*

⁵⁷ Pl. 1401-ben: „Janko filius Laurencii de Iekelfalua”. DL 70 722.

⁵⁸ DL 83 457.

⁵⁹ DL 70 722.

⁶⁰ DL 60 715.

⁶¹ „honorabilis et discretus vir dominus Arnoldus lector ecclesie nostre predictae [i. e. beati Martini de Scepus] similiter frater noster in Christo ac canonicus in ecclesia Waradiensis filius Valentini de Machala in sua et Iohannis filii Nicolai filii eiusdem Valentini de eadem”. DF 268 329.

⁶² DL 60 584.

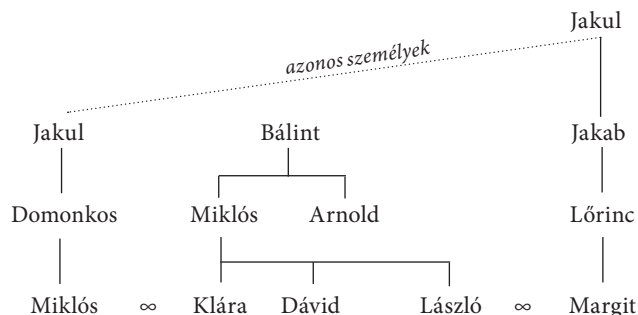
⁶³ DL 83 199.

tott oklevélben szerepel Domokos lánya, Irma is, akinek férje Ulrich gölnicbányai polgár volt. Házasságkötésükre abban az időben került sor, amikor Jakul családja még a gölnicbányai előnevet használta. Az oklevélben Jakul unokáinak nemzedékéből Jakab leánya, Klára is feltűnik, bár az nem derül ki, férjezett volt-e már ekkor.⁶⁴ Unokatestvére, Margit (Máté leánya) a Sáros megyei Sztankahermányi Péterhez ment nőül, aki Merse fia Benedektől származott és egy szinyei birtokrészt is magáénak mondhatott.⁶⁵ Jelentős család volt, kiterjedt birtokokkal rendelkezett Szepes megye szomszédságában, lakhelyük légvonalban csupán néhány kilométerre terült el Jekelfalvától. A Hernád torkolatánál fekvő Gölnicet nemcsak Szepeshez, de olykor Sároshoz vagy Abaújhoz is számították. Cudar István szepesi ispán 1381-ben emiatt jelentette ki, hogy a Jekelfalviak Szepes, és nem Sáros vagy Abaúj vármegyéhez tartoznak.⁶⁶ Ennek ellenére 1355-ben, a sárosi vámszedő helyek felülvizsgálata során még a Margitfalván, a Hernád folyón át vezető hídnál lévő vám is Sáros megyéhez tartozott.⁶⁷

Sztankahermánytól nem messze helyezkedik el a ma Jernyéhez tartozó Mocsolya. Innen származott Jekelfalvi Lőrinc egyik leányának a férje. Margitról azonban csak a halála után, 1417-ben olvashatunk, amikor a hozományára igényt tartók kiegyezésére került sor.⁶⁸ A házasság pontos idejét nem ismerjük, de fontosabbak ennél annak tágabb összefüggései. A Mocsolyaiakat a Jekelfalviak leszármazási tábláján ugyanis nem 1417-ben említik először: Jekelfalvi Domokos fia Miklós felesége, Klára is közülük származott, ami jól mutatja, hogy itt a két rokonság között kettős házasság létesült (2. ábra).

Jakul 14. századi utódai közül Miklós és a fent említett Mocsolyai Klára leánya, Dorottya született utóljára. 1401 végén Jekelfalvi Lőrinc fiai, János és Miklós leánygyede fejében 200 forintot fizettek neki. Ekkor a férje nevére is tudomást szerzünk, aki Polyánkai Péter fia István volt.⁶⁹ Falujuk István dédapja, Polan után kapta nevét, és később ez lett családnevük alapja is.⁷⁰

A nemesi családok prozopográfiai kutatásához az a kulcsfontosságú és egyben keveset kutatott kérdés is hozzátartozik, kik képviselték az adott családot a különféle bírósági eljárások során, holott éppen ehhez általában nagy mennyiségben áll rendelkezésünkre okleveles anyag. Ez alól a Jekelfalviak sem képeznek kivételt, gyakran több évig is elnyúló pereik gazdag anyagot biztosítanak a kérdéshez.

2. ábra: A Jekelfalviak és a Mocsolyaiak kapcsolata

1372-ig a Jekelfalviak pereiben nem találkozunk ügyvédekkel, azokat ők maguk vitték személyesen. A hetvenes évek elején Podprócsi (Lázonpataki) Domokos képviselte őket a szomszéd Perényiekkal szembeni perükben.⁷¹ Domokos családja a Szepességben már a 14. század elején kimutatható, amikor apja, Henrik birtokrészt szerzett Podprócscon felesége, Zsigrai János fia Jenő⁷² leánya, Erzsébet leánygyede fejében.⁷³ Domokos családfája e Henriken túlra nem vezethető vissza. Apja keresztnéve alapján feltehető, hogy a szepesi szászok közül származott. A Jekelfalviak és a Perényiek rihnoi ágának pere tovább folytatódott, és a következő fázisban az előbbieket érdekeit bizonyos Bertalan (Bartha, 1375)⁷⁴ és Simon fia Mariás⁷⁵ képviselték. Származásuk feltüntetése híján azonosításuk akadályokba ütközik. Míg Bertalannál csak további forráskutatás segíthetne, Mariás esetében különleges neve arra utalhatna, hogy a Máriaiak családjához tartozott, de ezek 14. századi családfáján Simon nevű személy nem szerepel. Felmerülhet még a Helmecei (ma Холмець/ Korláthelmecei, Ukrajna) családból való származás lehetősége, ahol Dersus fiainak a neve (Mariás és Simon) vonja magára figyelmünket.⁷⁶ Mariás esetleg ennek a Simonnak lehetett a fia, de ezt a felvetést még további kutatásokkal kell megerősíteni. Valamivel többet tudunk a Jekelfalviak későbbi ügyvédjéről, Kázmérfalvi Zekch fia Mártonról, akivel 1379–1385 között ugyancsak többször találkozunk ügyvédi szerepkörben.⁷⁷ Nem ő volt a Jekelfalviak egyetlen megbízottja Kázmérfalváról. Ugyanekkoriban még az innen származó János fiai, Máté és György is kiérdemelték a család bizalmát,⁷⁸ ahogyan majd a 15. század elején e György fiai, János és Miklós is.⁷⁹ A Kázmérfalviak családfája 1274-ig vezethető vissza, amikor is a király Domokos és Tamás testvéreknek és Domokos fiainak, Kázmérnak és Lászlónak Szépesváraljánál lévő

⁶⁴ DL 83 212.

⁶⁵ *Vladimír Rábik*: Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku (Šarišská župa a slovenské časti žúp Abovskej, Zemplínskej a Užskej) [A német betelepülés Kelet-Szlovákia területén a középkorban (Sáros vármegye, valamint Abaúj, Zemplén és Ung vármegyék szlovákiai részei)]. Bratislava, 2006. 100. – A család leszármazását l. *Engel*: Genealógia, Szinyei (Merse). (Péter feleségeit és fiait nem tünteti fel.)

⁶⁶ DL 83 382.

⁶⁷ DL 64 672.

⁶⁸ DF 277885., ZsO VI. 184. sz.

⁶⁹ „nobilis domina Dorothea vocata filia Nicolai filii Dominici de Iekelfalua, consors Stephani filii Petri de Babarthe”. DL 83473.

⁷⁰ RDSI I. 476. sz.

⁷¹ DL 83 335., DL 60 346., DL 83 339.

⁷² DL 40 294., RDSI I. +337. sz. (Hamis oklevélnek tartja, de úgy látszik, hogy összetévesztette egy másik oklevéllel, valószínűleg DL 40 249-cel.)

⁷³ *Fekete Nagy Antal*: A Petróczy levéltár középkori oklevelei (I. közlemény). *Levéltári Közlemények*, 8 (1930: 3–4.) 195–196., 12. sz.

⁷⁴ DL 83 340.

⁷⁵ DL 60 372.

⁷⁶ *Engel*: Genealógia, Helmecei I. tábla.

⁷⁷ 1379: DL 60 383., 1380: DL 83 369., 1385: DL 60 422. – Márton származására l. pl. DL 41 780.

⁷⁸ 1380: DL 83 369., 1385: DL 60 422.

⁷⁹ 1406: DL 83 495., 1408: DL 83 514.

birtokot adományozott.⁸⁰ Fontos megjegyezni, hogy a 14. század végén tevékenykedő, előbb említett Kázmérfalvi János fia Györgyöt a Jekelfalviakhoz rokonság kötötte. A felesége, Erzsébet ugyanis Polyánkai István és Jekelfalvi Dorottya leánya volt.⁸¹

Az ügyvédek kérdésköréhez a leggazdagabb forrást két fennmaradt, a Jekelfalviak által írásba foglaltatott ügyvédvalló oklevél biztosítja. Mind a kettőt a szepesi káptalan bocsátotta ki, az elsőt 1380. május 16-án, a másodikat 1385. október 21-én.⁸² Összesen tizenhárom név található ezekben. Az előbb bemutatott ügyvédek közül mindkét forrásban szerepel a három Kázmérfalvi, míg Podprócsi Domokost csak az egyikben említik. A fennmaradó kilenc személy közül Mocsolyai Miklós fiai, Dávid és László rögtön magukra vonják figyelmünket, hiszen, mint láthattuk, László Jekelfalvi leányt vett nőül, míg testvére, Klára is e nemesi családba házasodott be. Rajtuk kívül még két nemes származott Sáros megyéből: Komlóskeresztesi László és Roskoványi *Banou*. A szepesi családok többen képviseltették magukat: Lázonpataki Domokos és a Kázmérfalváról származó három nemes mellett e csoportba tartozik még Kasztrosinfői Tóbiás, Laginai János és Ábrahámfalvi Imre. Két személyt taláunk csupán, akik nem a Jekelfalviaknak a fentiek során körvonalazódó földrajzi látóhatáráról származtak: a visegrádi Szabó György, illetve a Trencsén megyei Dulóújfalvi András.

1380 és 1385 között a Jekelfalviak ügyvédeként szerepelnek a Rohnak nevezett János⁸³ és fia, Nagy (*magnus*) János is.⁸⁴ E család a sárosi Olysból származott, jó kapcsolataik voltak Szepeshelyen (Jakab fia, Roh Pál a szepesi káptalan kanonokja volt, és a szepesi prépostok vikáriusa 1361–1401 között) és a Tarkói családdal is, nem utolsósorban pedig a szepességi Krigben is volt egy leányágon megörökölt birtokrészük.⁸⁵ 1395 után újabb személy bővítette az ügyvédek sorát: a családot ekkor Aranyási Hankó fia János képviselte a Somosi családdal szembeni perben, aki a Jekelfalva és Miklósvágása határa kapcsán támadt viszályok rendezéséből is kivette a részét.⁸⁶ Az 15. század első évtizedeiben a Jekelfalvi család egyes tagjait Garancsi György, Harakóci Kis Péter, Petróci *Zeurus* István, Aranyási Lőrinc, Krompachi Tőke János és László, Harakóci Jakab fiai, Péter és János, Bertóti Demeter fia Miklós, Korotnoki Lengen Péter és végül Olysoi Bálint képviselték.⁸⁷ Ezt a listát még három olyan személlyel egészíthetjük ki, akik egy-egy per során nemcsak a Jekelfalviak, hanem a perben oldalukon részt vevő más családok nevében

is eljárak (Czenteházi Balázs, Polyánkai Pogány Péter és Bokros Mihály).⁸⁸

A vizsgált hat évtized alatt a különböző perekben a Jekelfalviak 29 ügyvédjét sikerült azonosítani (illetve további hármát, akik nemcsak őket képviselték). Tizenhét közülük a Szepességből származott (58%), nyolc Sárosból (kb. 27%), egy-egy Visegrádról és a Trencsén megyei Dulóújfaluból, kettő származási helyét pedig nem tudtuk azonosítani. Ez a statisztikai számítás egyértelműen a helyi kapcsolatok fontosságára utal. Az ügyvédek rokonsága a Jekelfalviakkal is sokatmondó. Persze nem lehet minden ügyvéd esetében a rokonságnak tulajdonítani a megbízatást. Sok esetben gyakorlati szempontok, mint például a perek sikeres végigvitelében megmutatkozó alkalmasság állhatott az ügyvédvallás mögött. Kázmérfalvi János például a keresett ügyvédek közé tartozott, aki a Jekelfalviakon kívül Zsigrai Klára, Görgei Péter vagy éppen a lőcsei Kis János nevében is eljár.⁸⁹ Hasonló motivációt sejtethetünk Visegrádi Jakab és Dulóújfalvi András kijelölése mögött, akik valószínűleg a nádori és országbírói bíróságokon folytattak tárgyalásokat megbízói nevében. E kérdéskör kutatása még nem tartott, hogy messzemenő következtetéseket vonjunk le. Mindenesetre a klasszikus genealógiai kutatás érdekesebbnek és eredményesebbnek tűnik, ha nemcsak a családi kapcsolatokat vesszük figyelembe, hanem azokat is, amelyek az egyén vagy a család egy-egy konkrét helyzetben megmutatkozó döntése alapján alakultak ki.

A 15. század elejéig csaknem kétszáz Jekelfalviakra vonatkozó oklevelet sikerült összegyűjtenünk. E kutatómunkának köszönhetően összeállíthatóvá vált részletes családfájuk is. Ráadásul házassági kapcsolataikat kombinálva az ügyvédek azonosítására vonatkozó kutatással sikerült azonosítani a család „földrajzi látóhatárát”, ami „a társadalmi látóhatárral” együtt segít meghatározni a Jekelfalviak társadalmi pozícióját a magyar nemességben belül. A fenti elemzések alapján arra juthatunk, hogy a városi környezetből (Gölnicbánya) származó család két nemzedék alatt a nemesség középső rétegébe került. Tagjai ugyan egy országos vagy megyei tisztiséget sem töltöttek be, házasságaik ugyanakkor ilyen családokkal kialakuló kapcsolatokról árulkodnak. Egyik családtag esetében sem ismerünk egyházi pályára utaló adatot, bár az valószínű, hogy ilyen karrier várt Lőrinc fia Jánosra az eltűnt palástittal kapcsolatos incidens előtt. Jóllehet a család férfitagjainak száma a 14. század során folyamatosan emelkedett, a 14. és 15. század fordulóján több águk is kihalt fiágon. Noha ez nem egyedi jelenség, mégis szükséges lenne ezzel kapcsolatban részletesebb kutatást végezni, és más családok helyzetével való összevetést követően messzemenőbb következtetéseket levonni.

⁸⁰ Reg. Arp. II/2–3. 2599. sz.

⁸¹ Fejér X/2. 589–590.

⁸² DL 83 369., DL 60 422. – Fejér IX/5. 425. az 1385. évi szepesi káptalani oklevelet tévesen 1380. éviként közölte.

⁸³ DL 83 377.

⁸⁴ DL 13 490.

⁸⁵ Az Olysoiák kapcsolataira Szepeshely környékén I. *Labanc Peter*: Počiatky úradu vikára spišského prepošta [A szepesi prépost vikáriusi hivatalának kezdetei]. *Studia Historica Tyrnaviensia* XVII. Szerk. Vladimír Rábik. Trnava, 2015. 83–85. – A régi birtoklásra I. DL 41372.

⁸⁶ DL 83 451., DL 60 520.

⁸⁷ DL 83 495., DL 60 520., DL 83 514., DL 60 698., DL 60 751.

⁸⁸ DL 60 657., DL 60 690., DL 60 706.

⁸⁹ DL 63 715., DL 63 720., DL 13 493.